

Sygn. akt II UK 148/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 marca 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Krzysztof Staryk

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska

w sprawie z wniosku S. Z.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w P.
o rentę z tytułu niezdolności do pracy,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 8 marca 2016 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 1 października 2014 r., sygn. akt III AUa (...),

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 1 października 2014 r., III AUa (...), Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację wnioskodawcy S. Z. od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Ubezpieczeń Społecznych w P. z dnia 1 października 2013 r. w sprawie przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddziałowi w P. o rentę z tytułu niezdolności do pracy, po stwierdzeniu niespełnienia przez wnioskodawcę przesłanek,

uzasadniających przyznanie świadczenia określonych w art. 12 i 57 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 748 ze zm., dalej ustawa o emeryturach i rentach).

W ustalonym stanie faktycznym, decyzją z dnia 2 lutego 2012 r. organ rentowy po rozpatrzeniu wniosku z dnia 3 października 2009 r. oraz wykonując wyrok Sądu Okręgowego - Sądu Ubezpieczeń Społecznych w P. z dnia 30 marca 2011 r., VIII U (...), odmówił wnioskodawcy prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy. W uzasadnieniu decyzji organ rentowy wskazał, że ze względu na udowodnione okresy składowe i nieskładowe, w dziesięcioleciu przed złożeniem wniosku o rentę z tytułu niezdolności do pracy (3 lata, 11 miesięcy i 13 dni) ubezpieczony musiałby wykazać, że jest niezdolny do pracy a niezdolność do pracy powstała przed 22 czerwca 2005 r. tj. nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ustania okresu ubezpieczenia (w dniu 21 czerwca 2003 r.). Tymczasem Komisja Lekarska ZUS orzeczeniem z dnia 24 stycznia 2012 r. nie stwierdziła takiej niezdolności. Rozpoznając wniosek o rentę, organ rentowy decyzją z dnia 30 listopada 2009 r., uchyloną następnie decyzją z dnia 29 grudnia 2009 r., odmówił ponownego ustalenia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, natomiast Sąd Okręgowy w P. powołanym wyżej wyrokiem z dnia 30 marca 2011 r., umorzył postępowanie w części dotyczącej decyzji z dnia 30 listopada 2009 r., uchylił decyzję z dnia 29 grudnia 2009r., przekazując sprawę do rozpoznania organowi rentowemu i umorzył postępowanie.

Rozpoznając ponownie wniosek odwołującego, organ rentowy, w oparciu o orzeczenie Komisji Lekarskiej ZUS zaskarżoną decyzją odmówił wnioskodawcy prawa do renty.

Sąd Okręgowy w P. wyrokiem z dnia 1 października 2013 r., VII U (...), oddalił odwołanie wnioskodawcy, ustalając na podstawie przeprowadzonego postępowania dowodowego, w tym dowodu z opinii biegłych sądowych specjalistów diabetologa, ortopedy, neurologa, chirurga, oraz internisty - kardiologa, że odwołujący się nie jest osobą niezdolną do pracy. Również powołany dodatkowo przez Sąd biegły psychiatra nie znalazł podstaw do kwestionowania zdolności odwołującego się do pracy.

Ponadto w ocenie Sądu Okręgowego w sprawie nie miał zastosowania art. 477¹⁴ § 4 k.p.c., gdy się weźmie pod uwagę, że prawo wnioskodawcy do dochodzonego świadczenia uzależnione jest przede wszystkim od stwierdzenia niezdolności do pracy, która powstała przed dniem 22 czerwca 2005 r., stąd ewentualne nowe schorzenia, które pojawiły się w 2013 r. nie mogły stanowić podstawy do zmiany decyzji. Sąd ten wskazał także, że we wcześniejszych sprawach prowadzonych przed Sądem Okręgowym w P. w związku z odwołaniem wnioskodawcy (VIII U (...) i VIII U (...)) również nie stwierdzono niezdolności do pracy wnioskodawcy.

Apelację wnioskodawcy od tego wyroku oddalił Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 1 października 2014 r., dzieląc ustalenia Sądu pierwszej instancji. W ocenie Sądu drugiej instancji Sąd Okręgowy przeprowadził wyczerpujące postępowanie dowodowe, a zebrany materiał poddał wszechstronnej ocenie z zachowaniem granic swobodnej oceny dowodów przewidzianej przez art. 233 § 1 k.p.c. Nie można podzielić zarzutu apelującego, według którego Sąd Okręgowy dokonał błędnej wykładni art. 57 w związku z art. 12 ust. 3 oraz art. 13 ustawy o emeryturach i rentach. Wadliwość zastosowania przytoczonych przepisów skarżący wywodził z ustalenia, że występują przeciwwskazania do wykonywania pewnych rodzajów prac przez odwołującego. Okoliczność ta nie ma jednak znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy, bowiem o przyznaniu świadczenia rentowego mogły decydować wyłącznie okoliczności zaistniałe przed dniem 22 czerwca 2005 r., tak więc pogorszenie stanu zdrowia wnioskodawcy w 2011 r., nie wpływało na prawidłowość decyzji organu rentowego.

Powyższy wyrok zaskarżył w całości pełnomocnik wnioskodawcy, zarzucając naruszenie prawa materialnego - art. 57 ust. 1, art. 100 w związku z art. 12 ustawy o emeryturach i rentach, oraz przepisów postępowania - art. 477¹⁷ § 4 k.p.c. (tak w skardze kasacyjnej) w związku z art. 382 k.p.c. poprzez „dokonanie błędnej kontroli instancyjnej orzeczenia Sądu pierwszej instancji i oddalenie apelacji ubezpieczonego w sytuacji, w której nowe okoliczności sprawy dotyczące stwierdzenia niezdolności ubezpieczonego do pracy powstały w toku postępowania przed Sądem Okręgowym, tj. po dniu złożenia odwołania od decyzji organu rentowego i miały znaczenie dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy”, art. 227 k.p.c. w

związku z art. 278 § 1 k.p.c. poprzez „oddalenie wniosku o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego lekarza neurologa na okoliczność czy u ubezpieczonego występowały schorzenia typu psychicznego lub somatycznego, (...)”, art. 227 k.p.c. w związku z art. 258 k.p.c. poprzez „oddalenie wniosku o dopuszczenie dowodu z przesłuchania świadka psychiatry (...) na okoliczność czy u ubezpieczonego występowały schorzenia typu psychicznego lub somatycznego, ewentualnie zaburzenia typu nerwicowego i czy mogą one powodować (...) trwałą niezdolność do pracy”.

Pełnomocnik wnioskodawcy wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania, w tym kosztach zastępstwa procesowego.

Sąd Najwyższy wziął pod uwagę co następuje:

Skarga kasacyjna jest nieuzasadniona.

Stosownie do art. 398¹³ § 1 i 2 k.p.c., Sąd Najwyższy rozpoznaje sprawę w granicach skargi kasacyjnej (jej podstaw) i jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia, jeżeli skarga nie zawiera zarzutu naruszenia przepisów postępowania (bądź jeżeli taki zarzut okaże się niezasadny). W skardze kasacyjnej wskazano na naruszenie wymienionych w niej przepisów postępowania, przy czym wobec tych zarzutów, należy przede wszystkim przypomnieć, że postępowanie w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych ma charakter kontrolny (służy badaniu prawidłowości decyzji organu rentowego) i nie może polegać na zastępowaniu tego organu w wydawaniu decyzji ustalających świadczenie z ubezpieczeń społecznych. Postępowanie dowodowe przed sądem jest postępowaniem sprawdzającym, weryfikującym ustalenia dokonane przez organ rentowy (por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 2007 r., I UZP 1/07, OSNP 2007 nr 21-22, poz. 323), stąd - co do zasady – sąd nie może we własnym zakresie ustalać prawa do świadczenia, a ujawniona w trakcie postępowania sądowego zmiana stanu zdrowia ubezpieczonego jako przesłanka niezdolności do pracy warunkująca prawo do renty, nie może prowadzić do uznania kontrolowanej decyzji za wadliwą i do jej

zmiany (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 września 2005 r., I UK 382/04, LEX nr 276245). W postępowaniu odwoławczym od decyzji odmawiającej prawa do świadczenia sąd ubezpieczeń społecznych ocenia legalność decyzji według stanu rzeczy istniejącego w chwili jej wydania (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 20 maja 2004 r., II UK 395/03, OSNP 2005 nr 3, poz. 43 oraz z dnia 7 lutego 2006 r., I UK 154/05, LEX nr 272581), zaś postępowanie dowodowe przed sądem w sprawie o świadczenie uzależnione od niezdolności ubezpieczonego do pracy powinno zmierzać do ustalenia, czy w dacie orzekania przez organ rentowy u ubezpieczonego występowały wszystkie przesłanki warunkujące przyznanie świadczenia. Sąd nie ma obowiązku przeprowadzenia dowodów w celu ustalenia niezdolności do pracy, która miała powstać po wydaniu zaskarżonej odwołaniem decyzji odmawiającej prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 2005 r., I UK 152/04, OSNP 2005 nr 17, poz. 273), a biegli sądowi, przeprowadzający na zlecenie sądu badanie stanu zdrowia ubezpieczonego, nie zastępują lekarza orzecznika ZUS, ani komisji lekarskiej ZUS. Dlatego też późniejsza (po wydaniu decyzji) zmiana stanu zdrowia ubezpieczonego nie może stanowić - co do zasady - podstawy do uwzględnienia odwołania.

Powyższe rozważania dotyczą postępowania przed sądem pierwszej instancji rozpoznającym sprawę wskutek odwołania od decyzji organu rentowego i wynikają przede wszystkim z uwzględnienia art. 477¹⁴ § 4 k.p.c., zgodnie z którym w sprawie o świadczenie z ubezpieczeń społecznych, do którego prawo jest uzależnione od stwierdzenia niezdolności do pracy lub niezdolności do samodzielnej egzystencji, a podstawę do wydania decyzji stanowi orzeczenie lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych lub orzeczenie komisji lekarskiej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i odwołanie od decyzji opiera się wyłącznie na zarzutach dotyczących tego orzeczenia, sąd nie orzeka co do istoty sprawy na podstawie nowych okoliczności dotyczących stwierdzenia niezdolności do pracy lub niezdolności do samodzielnej egzystencji, które powstały po dniu złożenia odwołania od tej decyzji, lecz uchyla decyzję, przekazuje sprawę do rozpoznania organowi rentowemu i umarza postępowanie (pośrednio także z art. 477⁹ § 2¹ i 3¹ k.p.c.). Sąd drugiej instancji kontroluje rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji w odniesieniu do stanu faktycznego (w zakresie okoliczności dotyczących

stwierdzenia niezdolności do pracy) istniejącego w chwili wydania decyzji przez organ rentowy. Przepis art. 477¹⁴ § 4 k.p.c. nie ma zastosowania w postępowaniu apelacyjnym, jeżeli nowe okoliczności dotyczące stwierdzenia niezdolności do pracy lub niezdolności do samodzielnej egzystencji powstały po wyroku sądu pierwszej instancji (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 2007 r., I UK 316/06, Monitor Prawa Pracy 2007 nr 11, s. 600). Oznacza to, że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych nie jest możliwe powoływanie się w postępowaniu apelacyjnym na nowe okoliczności dotyczące stwierdzenia niezdolności do pracy lub niezdolności do samodzielnej egzystencji (nowe fakty i dowody, np. pogorszenie stanu zdrowia), które powstały po wydaniu wyroku przez sąd pierwszej instancji. Takie okoliczności (dowody) sąd drugiej instancji może pominąć i tak też stało się w rozpatrywanej sprawie. Ubezpieczony może w postępowaniu apelacyjnym zgłaszać nowe fakty i dowody (na warunkach określonych w tym przepisie, w szczególności, których nie mógł powołać przed sądem pierwszej instancji), ale muszą one dotyczyć stanu rzeczy (stanu zdrowia) istniejącego w dacie wydania decyzji przez organ rentowy, skoro powoływanie się na okoliczności powstałe później było niemożliwe już w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji (art. 477¹⁴ § 4 k.p.c.).

Te szerokie wywody dotyczące zasad postępowania, przytoczone ze względu na zarzuty skargi, dają podstawę do uznania ich merytorycznej niezasadności, gdy się zważy okoliczności faktyczne sprawy, w tym ustalenie, że wnioskodawca nie jest niezdolny do pracy, a także nie był niezdolny do pracy przed dniem 22 czerwca 2005 r.

W tak ustalonych okolicznościach faktycznych nie można podzielić zarzutów skargi co do naruszenia prawa materialnego – art. 57 ust.1 określającego trzy kryteria kwalifikacyjne, jakim powinien odpowiadać ubezpieczony ubiegający się o przyznanie prawa do renty z tytułu niezdolności do prac, art. 100 przesądzającego, że prawo do świadczeń powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do jego nabycia (co oznacza, dla tej oceny miarodajne są przepisy wówczas obowiązujące) w związku z art. 12 ustawy o emeryturach i rentach, definiującym niezdolność do pracy.

Gdy więc także zarzut naruszenia prawa materialnego nie był uzasadniony, brak było podstaw do uwzględnienia skargi kasacyjnej.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 398¹⁴ k.p.c.).